

Datum
2023-06-22
Adress
Lugna gatan 82
Diarienummer
FSKF-2023-8781

Yttrande

Till
Kommunstyrelsen

Remiss angående remiss från Socialdepartementet - En uppväxt fri från våld - En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70) STK-2023-621 STK-2023-621

Förskolenämnden har beslutat att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Förskolenämnden välkomnar utredningen och dess fem övergripande målsättningar. Den bidrar till fokus på och kunskapsspridning om barns utsatthet för våld och övergrepp. Utredningen saknar dock i stort ett yngre barnsperspektiv vilket kan påverka effektiviteten i föreslagna åtgärder. Det finns en stor potential i förskolan att förebygga, upptäcka och motverka effekterna av våld mot barn.

Yttrande

Förskolenämnden, som enbart uttalar sig i de delar som förslagen berör förskolan och de yngsta barnen, välkomnar utredningen och dess fem övergripande målsättningar. Den bidrar till fokus på och kunskapsspridning om barns utsatthet för våld och övergrepp. Trots att vikten av tidiga insatser är oomtvistad, kan Förskolenämnden dock konstatera att utredningen har haft de äldre barnen och skolan i fokus. De yngsta barnen ägnas inte samma uppmärksamhet.

Ju fler och ju tidigare positiva faktorer i ett barns liv, desto större är möjligheten att skapa så kallade positiva vändpunkter. Förskolan har en unik möjlighet att bidra till goda uppväxtvillkor för alla barn, även för dem som återkommande eller tillfälligt i sina hem utsätts för våld och omsorgssvikt. Nästan 95 procent av alla barn i befolkningen deltar i verksamheten under en större eller mindre del av sin tidiga barndom. Förskolan har betydelse inte bara för de barn som är inskrivna utan också indirekt för föräldrarna liksom för barnens ofödda syskon som senare kan bli inskrivna i förskolan. Barnen vistas i förskolan under sina mest utvecklande men också mest sårbara år. Det är mycket som talar för att en förskola av hög kvalitet är den samhällsinstitution som för de allra yngsta har störst potential att både förebygga, identifiera och motverka våld och omsorgssvikt.

Förskolans potential att förebygga, upptäcka och motverka effekter av våld

Förskolan har potential att identifiera pågående våld i familjer och att i barnets vardag erbjuda trygga vuxna som kan utgöra en motpol till negativa upplevelser i hemmet. I en omsorgsgivande och stödjande förskolemiljö kan barnet också utveckla förmågor som på sikt kan stödja barnets motståndskraft (resiliens) mot framtida utmaningar och svårigheter. Enligt dagens skollag och läroplan har förskolan inte ett uttalat uppdrag att arbeta förebyggande mot våld och vanvård. Inte heller finns i författningarna något konkret uppdrag om att förskolan ska verka för att upptäcka våld och omsorgssvikt eller för att ge barnet skydd, stöd eller behandling då det konstaterats att det är utsatt i hemmet. Förskolans personal har visserligen skyldighet att anmäla oro för ett barn till socialnämnden men socialnämndens åtgärder är ofta inte tillräckliga utan att det samtidigt erbjuds en trygg och utvecklande vardagsmiljö tillsammans med betydelsefulla vuxna i förskolan. För att socialtjänsten och förskolan ska kunna åstadkomma de kompensatoriska insatser som utsatta barn behöver, krävs både att socialtjänsten kan prioritera inkomna anmälningar och att socialtjänsten har förutsättningar att genomföra tillräckliga insatser anpassade efter de yngsta barnens behov.

Förskolenämnden välkomnar förslaget att förskolan ska ges utökat uppdrag att förebygga och motverka effekter av våld i barnets i hemmiljö. Visserligen ska förskolan enligt läroplanen ge alla barn förutsättningar att utveckla ”medvetenhet om rätten till sin kroppsliga och personliga integritet”. Vad detta i praktiken innebär utvecklas inte i den nationella styrningen eller i stödet från Skolverket. Utredarens förslag om att Skolverket ska föreslå hur barns kunskaper om våld ska kunna höjas behöver särskild eftertanke, särskilt när det gäller de yngsta barnen. Det är generellt också viktigt att barn som tar del av sådana fördjupade kunskaper inte delges uppfattningen att de själva ansvarar för att signalera och hantera våld. Däremot välkomnas informationsinsatser riktade till föräldrar om effekter på barn som utsätts för våld och omsorgssvikt och stöd till föräldrar för att förebygga våldsbeteende mot deras barn.

Författningskrav och mål för att förebygga och motverka våld mot barn utanför förskolan hör enligt Förskolenämnden bäst hemma i skollagen och inte i läroplanen som föreslagits. Eventuellt är ett utökat uppdrag för att förebygga och motverka effekter av våld mot barn i barnets hemmiljö, rimligt att placera i anslutning till 6 kapitlet i skollagen. Detta kapitel reglerar arbetet mot att personal kränker barn men också kränkningar i form av våld, utestulning och liknande mellan barnen i förskolan. Författningskraven kring kränkande behandling är idag likalydande oavsett skolform. I detta sammanhang vill Förskolenämnden understryka behovet av en separat översyn av kapitel 6 då det uppenbarligen i sin nuvarande utformning är skrivet med äldre elevers och vuxenstuderandes förhållanden för ögonen, och sällan eller aldrig går att tillämpa på konfliktfyllda relationer mellan små barn. Det är till exempel inte tydliggjort i lagen eller i barn- och elevombudets och Diskrimineringsombudsmannens uttolkningar i vilken mån våld och andra nedvärderande

uttryck mellan barn i förskolan ska betraktas som kränkande behandling. Ändå ska alla signaler om sådana beteenden mellan barnen enligt skollagen anmälas till rektor och till ansvarig nämnd. Därefter ska en utredning genomföras som i de allra flesta fall kommer fram till att barn i aktuell ålder inte kan göras ansvariga för kränkande behandling utan att det i stället faller tillbaka på personalens tillsyn som kanske har brustit.

Kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas

Om förskolan såsom föreslås får ett tydligt författningskrav att förebygga och stödja barn som utsätts för våld i sin hemmiljö behöver personal, rektorer och huvudmän ett forskningsbaserat, konkret stödmaterial som är anpassat efter förskolans och yngre barns behov och förhållanden. Förskolenämnden stödjer utredningens förslag att Skolverket ska ta fram material som syftar till att höja personalens kunskaper om effekter av våld men också kunskaper om metoder för att förebygga, identifiera, och stödja barn som lever under sådana förhållanden. Det kan även finnas behov av stöd och kanske riktlinjer för hur förskolan, socialtjänsten och barnhälsovården samverkar och hur respektive verksamhet ska bidra med stöd till föräldrarna.

Det är viktigt att ett sådant stödmaterial inte underskattar de dilemman som personal i förskolan står i när de ska dels anmäla föräldrar på grund av oro för barnet, dels så långt möjligt upprätthålla en god kontakt med föräldrarna. Här behöver också uppmärksammas den inte försumbara oro och rädsla som personal kan känna i förhållande till arga, desperata eller våldsbenägna föräldrar. I stöd materialet från Skolverket behöver också beaktas den omständigheten att vårdnadshavarna kan flytta barnet från förskolan när förskolans personal delger sin oro för barnets hemförhållanden.

Grunden för kvalitet i förskolan handlar om relationerna dels mellan barn och personal, dels mellan förskola och hem. Bärande relationer tillsammans med förskolans kompensatoriska insatser är särskilt viktiga när barns tillvaro präglas av våld eller risk för våld. I det förebyggande arbetet mot våld är planerade samtal liksom kontinuitet och kvalitet i de dagliga samtalen vid hämtning och lämning avgörande. Det krävs kompetent personal för att på ett bra sätt genomföra sådana svåra samtal med instabila föräldrar. Kompetensen i förskolan har sjunkit under lång tid, andelen förskollärare är mycket lägre jämfört med tidigare och det svaga söktrycket till förskolläraryrket är alarmerande. Kompetensförsörjningen är förskolans största generella utmaning som också påverkar förskolans våldsförebyggande arbete. Det krävs kreativa och kraftfulla nationella insatser för att förskolan inte ska förlora sin kapacitet. Utredarens förslag att utöka examensmålen för förskolläraryrket välkomnas men är alltså otillräckligt med tanke på kompetensbristen i förskolan.

Förslag till lag med vissa bestämmelser om kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn

Förskolan har enligt skollagen uppdrag att se till hela barnet och barnets behov. Förskolans personal följer barnet under de viktiga åren före skolstart. Inte minst kan de första 2-3 åren

vara avgörande för att barnet ska kunna utveckla en trygg identitet och tillit till sin egen förmåga. Förskolan skulle med ett förändrat eller justerat uppdrag kunna fungera som ett nav kring barnet där förskolan samverkar med hemmen, med barnhälsovården, socialtjänsten och med skolan i de fall det är nödvändigt för barnets bästa. För detta krävs genomgripande förändrade förutsättningar och förändringar i lagstiftningen.

Förskolenämnden gör följande bedömning beträffande utredarens förslag om en ny lag som stadfäster kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Lagen ska bland annat stadga krav på kommunövergripande kartläggning, analys och planering vad gäller våld mot barn. Det är riktigt att kommunerna och särskilt då förskola och skola som känner barnen och träffar dem i deras vardag, har goda möjligheter att arbeta främjande och förebyggande, att upptäcka barns våldsutsatthet och att identifiera och ge det skydd och stöd som behövs. Det är angeläget att våld och omsorgssvikt mot barn kommer högt på agendan bland kommunernas åtaganden och en särskild lag på detta område skulle kunna hjälpa till i den prioriteringen. Krav på en kommunövergripande systematik med kartläggning, analys och planering vad gäller våld mot barn kan liksom förslaget att i det systematiska kvalitetsarbetet följa förskolans och skolans arbete med att bekämpa våld mot barn, skulle kunna höja medvetenheten om barns utsatthet. Allra viktigast är dock att den stora samhällsliga kraftsamlingen görs för att personal och rektorer i förskolor och skolor ges kunskap, metoder och andra förutsättningar för att förebygga och motverka effekterna av våld.

I skollag och läroplan stadgas ingen skyldighet för huvudmännen att tillhandahålla kompetensstöd motsvarande skolans elevhälsa vilken har tillgång till medicinsk, psykologisk, kurativ och specialpedagogisk kompetens. Det finns inte heller, som i förskolans barndom, krav på samverkan mellan barnhälsovård och förskola. Lokala överenskommelser förekommer mellan dessa institutioner men blir mindre effektiva då båda omgärdas av stark sekretess som hindrar informationsutbytet som syftar till att förebygga, upptäcka och stödja barn i utsatta situationer.

Ordförande

.....
Mohamed Yassin (MP)
.....

Nämndsekreterare

.....
Louise Säfström
.....